

Р.-В. Р. Кісіль
R.-V. R. Kisil

Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ: ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ

Викладено узагальнення щодо оцінки сутності негативного феномену професійної деформації працівників ОВС України, її тенденцій. Розглянуто питання значення оптимізації діяльності керівництва МВС України як методу запобігання та протидії професійній деформації. За результатами компаративістичного аналізу екстраговано комплекс факторів, що детермінують інтенсифікацію негативних проявів професійної деформації працівників міліції та виокремлено практичні методи нейтралізації її активності. На основі узагальнень правової доктрини запропоновано інноваційний концепт інтерпретації феномену «професійної деформації працівників ОВС України».

Реформування системи МВС України, розширення процесу її інтеграції у цивілізоване співтовариство правоохоронних органів зумовлює необхідність нових оцінок проблеми професійної деформації працівників органів внутрішніх справ України, нових підходів до її вирішення. Аналіз проблеми професійної деформації в історичному контексті розвитку системи наукового знання, як зрештою і аналіз будь-якого іншого соціального явища, неможливий поза визначенням феномену глобалізації як актуалізуючого поля універсального процесу соціальних змін, правомірно окресленого нині як категорія соціальної трансформації. Щодо системи та процесу пізнання вплив глобалізації достатньо суттєвий, оскільки вона впливає, перш за все, на сутність методології – суб'єктивну дослідницьку позицію.

Професійна деформація працівників ОВС – це явище сьогодення. Вона існувала завжди – в різних формах, детермінуючись різними чинниками, діючи в різних політичних та соціально-економічних умовах. Проблема виникнення і розвитку сучасних різновидів професійної деформації працівників ОВС не обмежується правовим та психологічним аналізом. Важливою є зміна параметрів самого соціального простору і аналіз системних чинників, які його визначають.

Professional deformation of the internal affairs of Ukraine: Historiography and phenomenology. *The article summarizing the evaluation of the negative nature of the phenomenon of professional deformation policemen Ukraine, its trends. The problem of optimizing the value of leadership MIA of Ukraine as a method of preventing and combating professional deformation. As a result komparatyvistychnoho analysis extracted a set of factors that determine the intensification of the negative effects of professional deformation police and singled practices neutralizing its activity. On the basis of generalizations legal doctrine proposed innovative concept interpretation of the phenomenon of "professional deformation policemen Ukraine."*

Reforming the Ministry of Interior of Ukraine, the expansion process of its integration into the community of civilized law enforcement necessitates new estimates deformation problems of professional law enforcement officers Ukraine, new approaches to

its solution. Analysis of the problem of professional deformation in the historical context of development of scientific knowledge, as finally and analysis of any other social phenomenon, can not be outside the definition of the phenomenon of globalization as a universal process of actualizing the field of social change, rightly outlined today as a category of social transformation. As for the system and the process of learning the impact of globalization quite significant because it affects, above all, the essence of the methodology – subjective research position.

Professional deformation police officers – a phenomenon present. It has always existed – in various forms determinuyuchys different factors acting in different political and socio-economic conditions. The problem of the origin and development of modern varieties of professional deformation of police officers is not limited to legal and psychological analysis. It is important to change the parameters of the social space and the analysis of system factors that define it.

Професійна деформація працівників ОВС – це явище, яке реально існує та наносить величезну шкоду правоохоронній діяльності, по суті, виключаючи з виконання службових обов'язків тих працівників, котрі зазнали її руйнівного впливу. Відносно джерел розвитку деформації єдиної загально визнаної позиції у науковій літературі не існує. На думку автора фундаментального наукового дослідження В. С. Медведєва, професійна деформація сучасних міліціонерів – це реальна й подеколи неминуха данина, котру «сплачує» людина за високий рівень домагань, пристрасне захоплення своєю діяльністю. Вчений дійшов висновку, що професійна деформація є комплексом своєрідних, взаємопов'язаних змін окремих якостей і особистості в цілому, що виникають внаслідок виконання правоохоронних функцій [1].

Серйозна проблема морально і психологічно «дефектної» поведінки правоохоронців полягає у тому, що зневажання нормами права, яке не спричинило на певному етапі шкідливих наслідків, навпаки, надають суб'єкту певний виґраш, «спроможність з часом ставати шаблоном, стереотипом поведінки і сприйматися в подальшому автоматично, навіть в ситуації, яка загрожує самому суб'єкту», – пише С. Є. Раїнкін [2, с. 239].

Наведені вище погляди вчених – правознавців та психологів, дають можливість дійти висновку, що найбільш поширені чинники, що спричиняють деформацію особистості і, як наслідок – її девіантну поведінку, традиційно поділяють на об'єктивні і суб'єктивні, називаючи їх при цьому причинами. На нашу думку, цього недостатньо і це, по суті, не цілком вірно. По-перше, причини – це те, що існує в соціальній реальності, а їх відображення у свідомості окремого індивіда чи групи людей з подальшим перетворенням соціальної реальності – умови; по-друге – причини можуть бути як безпосередніми, так і опосередкованими, тобто впливати на особистість через мікросередовище. Таким чином, опосередкованими причинами професійної деформації взагалі, і працівників міліції зокрема, слід вважати соціально-економічний, політичний, правовий, психологічний стан суспільства; безпосередніми – ті, що стосуються виключно професійної діяльності, а саме:

1) зміст, організація, умови діяльності взагалі та процедура виконання конкретних службових завдань;

2) особливості об'єкта службового інтересу, перш за все осіб, що порушують моральні та правові норми: «Для таких людей типовими є психологічні бар'єри щодо працівників правоохоронних органів, агресивність, намагання здійснити протидію в прихованій або явній формі, спровокувати на протиправні дії» [3; 4];

3) особливості найближчого соціального оточення працівника. Передусім, це службовий колектив в цілому, колеги, з якими він найчастіше спілкується при виконанні оперативно-службових завдань.

Проведене автором опитування працівників міліції (860 осіб рядового, молодшого, середнього та старшого начальницького складу) свідчить, що вживання алкоголю для них є найбільш типовою девіацією. Це підтверджується також наявними узагальненнями щодо соціально-психологічного аналізу стану дисципліни (45,9 % респондентів вказали на вживання спиртних напоїв у робочий час). Основною причиною вживання алкоголю більшість працівників міліції називають його здатність подолати втому, зняти психологічне напруження.

Отже, незважаючи на давність перманентних спроб дослідити феномен професійної деформації, це явище залишається не до кінця дослідженим та пізнаним і саме цьому представляє наукову та практичну зацікавленість. Узагальнення наявного наукового досвіду досліджень феномену професійної деформації працівників органів внутрішніх справ України, здійснених як вітчизняними так і зарубіжними вченими, а також нормативної бази МВС України, привели автора до висновку, що самостійно і комплексно ця вкрай актуальна проблема в науці досі не була предметом вивчення та узагальнення. Фундаментальні дослідження, що втілились в численних концепціях, призвели до розуміння того, що на сьогодні не існує єдиного підходу щодо вивчення феномену професійної деформації працівників ОВС як складного соціально-психологічного і правового явища, існують концептуальні різночитання самого поняття «професійна деформація працівників ОВС» та чинників, що її спричиняють. На наш погляд, професійна деформація являє собою не обов'язковий, але реально можливий наслідок процесу формування і професійного розвитку працівника ОВС. З погляду соціальної заданості – це артефакт, «зворотній бік» процесу формування і розвитку професіонала. З боку особистості – це певна «данина», що сплачується за високий рівень домагань, захоплення діяльністю. Не можна не погодитися з професором С.П. Безносим, який зазначає, що проблема професійної деформації майже зовсім не вивчена, хоча викликає значний інтерес і в теоретичному, і в прикладному плані [5]. Теоретична розробка дієвого механізму правового регулювання протидії професійній деформації на основі комплексного і системного підходів, вироблення правових заходів попередження та корекції її проявів, впровадження у практичну діяльність ОВС єдиної концепції

протидії професійній деформації працівників ОВС є вкрай необхідною й сприятиме підвищенню ефективності діяльності працівників ОВС.

Список основних джерел

1. Медведев, В. С. Психология профессиональной деформации сотрудников органов внутренних дел : дис. ... д-ра психолог. наук : 19.00.06 / В. С. Медведев // Киевский ин-т внутр. дел при Национальной акад. внутр. дел Украины. – Киев, 1999. – 412 с.
2. Раинкин, С. Е. Психология общения / С. Е. Раинкин. – М. : Юнтус, 2003. – 239 с.
3. Деев, В. Г. Психология направленности личности осужденных, отбывающих наказание в исправительно-трудовых учреждениях: автореф. дис. ... д-ра психолог. наук: 19.00.06 / В. Г. Деев ; Акад. МВД СССР. – М., 1986. – 36 с.
4. Кримінологія / О. М. Джужа [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужа. – Київ : Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
5. Безносков, С. П. Профессиональная деформация и воспитание личности / С. П. Безносков // Психологическое обеспечение социального развития человека. – СПб. : Речь, 2004. – 271 с.